

לעשות כן]. רבי אלעזר אומר: לכתובת אשה, משום חינא.

שנינו במשנה: אם הניח פירות התלושין, כל הקודם בהם זכה, ובמותר נחלקו רבי טרפון ורבי עקיבא, לרבי טרפון — ינתנו לכושל שבהן, ולרבי עקיבא — ינתנו ליורשין.

ומקשינן: לדעת רבי עקיבא, מאי איריא מותר, מדוע נחלק על רבי טרפון רק לגבי ה"מותר"? והרי כולהו נמי דיורשין הוו, שהרי לא מועילה תפיסה בהם, כיון שכבר זכו בהם היתומים, וכדלעיל, משום שכולהו צריכי שבועה ואין היתומים צריכים שבועה?

ומשנינן: אין הכי נמי. לדעת רבי עקיבא כולהו נמי דיתמי נינהו. ואידי דאמר רבי טרפון "מותר", תנא איהו נמי את דינו לגבי "מותר".

ומקשינן, וכי לדעת רבי עקיבא תפיסה לא ב-9א
מהניא כלל?

אבל בהך היינו במלוה, אימא מודי לרבי טרפון, מכיון שלהוצאה ניתנה, אינה ברשות היתומים, ואפשר לגבות מהם את החוב והכתובה. להכי צריכא תרוייהו.

שנינו במשנה, בדעת רבי טרפון שינתנו הנכסים לכושל שבהם. ומבאר הגמרא: מאי לכושל?

רבי יוסי ברבי חנינא אומר: לכושל שבראיה, דהיינו מי ששטרו מאוחר יותר משל חברו, שלא יוכל לטרוף מלקוחות הקודמים לו⁽⁵⁰⁾.

רבי יוחנן אומר: לכתובת אשה, ונקראת הכושלת משום חינא, דהיינו שימצאו האנשים חן בעיני הנשים⁽⁵¹⁾, ולא תחשושנה להנשא להם שמא תאבד כתובתן⁽⁵²⁾.

ובמחלוקת תנאי:

דתניא — מאי לכושל שבהן? רבי בנימין אומר: לכושל שבראיה, היינו המאוחר בשטר כנ"ל. והוא כשר. [כלומר, כשר הדבר

את כתובתה מראוי, ומלוה נחשבת ראוי לגבי בכור, שאינו נוטל פי שנים ממלוה? ותירצו התוספות — דוקא לגבי בכור נחשבת מלוה כראוי, ולא לגבי כתובה.

ובאר ההגהות אשרי — שטעם החילוק הוא: משום שמעיקר הדין היה על האשה לגבות כתובתה מהראוי, אלא שהחמירו עליה שלא תגבה, ולגבי מלוה לא החמירו.

והריב"ש כתב — שלדעת הרי"ף הנזכרת לעיל (הערה 44) לא קשיא, כיון שאין האשה גובה מהלוה ככל שיעבוד, אלא מדין שיעבודא דרבי נתן, ובזה לא שייך דין ראוי כיון שהלוה משועבד ישירות אליה.

50. והירושלמי כתב — לכושל בראיה — שאם יש מלוה בשטר ומלוה בעדים, יגבו למלוה בעדים לפי שהוא הכושל שאינו נגבה אלא בראיה.

ודוקא כשיש עוד קרקעות אחרות המשועבדות, שיכול בעל השטר המוקדם לגבות מהן, אבל אם אין קרקעות אחרות, ינתנו לקודם בשטר. הריב"ש.

51. ור"ח פירש — שימצאו הנשים חן בעיני האנשים על יד שתהיה להן כסף מכתובתן.

52. והקשו התוספות — והלא אין אשה גובה

מיתה, בהא סבר רבי עקיבא שלא מועילה תפיסתם, כיון שכולם צריכים שבועה ואין היורשים צריכים שבועה.

וחזורת הגמרא לבאר את דברי רבי טרפון, שאם הניח פירות תלושים כל הקודם בהם זכה.

והוינן בה: ולרבי טרפון, דמנחי היכא? היכן היו מונחים אותם הפירות בשעת מיתתו, שלא זכו בהם היורשים, ואמר רבי טרפון שכל הקודם זוכה בהם (55)?

רב ושמואל דאמרי תרוייהו — והוא שצבורין ומונחין אותם הפירות ברשות הרבים.

והלא שנינו לעיל (דף פ ב) לגבי שומרת יבם, שאם קדמה היא ותפסה מטלטלין זכתה בהן, אע"פ שמטלטלין לא משתעבדי לכתובה. אלמא מועילה תפיסה. ולא מסתבר לומר שהמשנה לעיל סתמה את דבריה שלא כרבי עקיבא (53).

ומשנינן: **אמר רבא אמר רב נחמן — והוא שתפס מחיב.** כלומר — מה שמועילה תפיסה, היינו דוקא היכא שתפסה בחיי הבעל (54), ואז אינה נחשבת כבאה להפרע מנכסי יתומים שלא תפרע אלא בשבועה, ולכן מודה רבי עקיבא שמועילה תפיסתה, כיון שאין כאן שבועה.

אבל במשנתנו שעוסקת כשתפסו לאחר

ולא אמרינן "יבם במקום אחיו קאי". ונראה, שרש"י סבר כדעת הירושלמי הנזכרת לעיל הערה 46, שאפילו היכא שאין שבועה בפועל, מכל מקום כיון שהאלמנה מחוסרת גוביינא לא מועילה תפיסתה, כיון שכבר זכו היתומים בנכסים.

ור"י הקשה על רבינו תם — הלא מבואר בריש פרק אלמנה (צו' ע"א) שבכתובה לא מועילה תפיסה מחיים, כיון שלא ניתנה כתובה ליגבות מחיים, וא"כ כיצד גובה האלמנה את כתובתה מחיי בעלה?

ולכן פירש ר"י, שלא מועילה תפיסה מחיים בכתובה אלא רק בבעל חוב.

אמנם רבינו חננאל ועוד ראשונים לא פסקו כדברי הגמרא לקמן, וסבירא להו כר"ת, ומועילה תפיסה מחיים בכתובה.

55. בפשטות קושיית הגמרא היא רק על הסיפא — "הניח להם אביהם פירות תלושים כל הקודם בהן זכה בהן", אבל ברישא שהניח מלוה או פיקדון, נראה שפשוט לגמרא שעדיין לא זכו

53. כך פרשו התוספות את קושיית הגמרא. אך רש"י כתב — "ור"ע תפיסה לא מהניא כלל. לשון שאילה הוא זה: "ודקדקו הראשונים, שלדעת רש"י אין הקושיא מכח המשנה לעיל, אלא כך קיבל רב נחמן מרבו שיש לחלק בין תפיסה מחיים לתפיסה שלאחר מיתה.

וסברת רש"י — כמו שכתבו התוספות לעיל (פב' ע"א ד"ה והתלושין) שיש לחלק בין מתניתין דהתם למשנתנו, דהתם תפסה רק כדי לשעבד, ולכך אפשר לומר שמועילה תפיסתה.

משא"כ במשנתנו שתפסו כדי לגבות, בהא סבר רבי עקיבא שלא מועילה תפיסתם.

54. אמנם בשומרת יבם תועיל תפיסתה אפילו אם תפוס אחר מיתת בעלה ובחיי היבם, כיון שיבם במקום אחיו עומד, וכיון שעדיין אינה גובה בפועל את כתובתה עד מות היבם, לא שייכת שבועה, עד שתבא להפרע בפועל, בשעת מיתת היבם. רבינו תם.

אך ברש"י לעיל (דף פ ב) מבואר שגם שומרת יבם צריכה לתפוס בחיי הבעל ממש,

את דברי רבי עקיבא כשל תורה, שהחזרת את הדין להיות כדבריו!?

די לנו במה שהלכה כמותו לכתחילה, אבל אחר שנפסק הדין אין לחזור.

והוינן בה — לימא בהא קמיפלגי רבי יוחנן וריש לקיש, דמר [היינו ריש לקיש] סבר — דיין שטעה בדבר משנה, ופסק שלא כהלכה, חוזר. ומר [היינו רבי יוחנן] סבר — דיין שטעה בדבר משנה, אינו חוזר.

ודחינן: לא! דכולי עלמא סברי שדיין שטעה בדבר משנה, חוזר.

והבא, בהא קמיפלגי: מר [היינו רבי יוחנן] סבר — הלכה כרבי עקיבא מחבירו, [היינו רק היכא שחולק על חבירו], ולא מרבו.

וכיון שרבי טרפון רבו היה, הלכה כרבי טרפון⁽⁵⁸⁾.

אבל אם היו מונחים בסימטא [קרן זוית בצדי רשות הרבים, שכל הרוצה לדבר בנחת פונה לשם], לא.

כיון שקרן זוית אינו מקום הפקר, זכו בהן היורשים מיד בשעת מיתת אביהם, והמחזיק בו שם כמחזיק בביתם⁽⁵⁶⁾.

ורבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרוייהו — אפילו אם היו מונחים בסימטא מועילה תפיסה. כיון שלמעשה עדיין אינם ברשות היורשים ממש.

מעשה היה שתפס בעל חוב מפירות תלושים שהניח להם אביהם, ודון דיני כרבי טרפון, שהועילה תפיסתו,

ואהרריה ריש לקיש לעובדא מינייהו. החזיר את הדין, כיון שסבר — הלכה כרבי עקיבא, שזכו בהן היורשים⁽⁵⁷⁾.

אמר ליה רבי יוחנן לריש לקיש — עשית

בהם היורשים.

והעיר הגר"א וסרמן בקובץ שיעורים: לפי מה שכתב הרשב"ם (ב"ב פה') שחצר הנפקד קנויה למפקיד, אם כן אף בהניח להם אביהם פיקדון צריך להעמיד שמדובר במקרה שמונח הפיקדון ברשות הרבים או בסימטא. שאם לא כן, כבר זכו בו היתומים.

56. וצריך ביאור — מהיכי תיתי לומר שאם היו הפירות מונחים בסימטא, זכו בהם היורשים בשעת מיתה, והלא לא עשו בהם שום קנין, ומה בכך שסימטא היא מקום הראוי לקנין?

אלא יש לומר — שזכיית היורשים בנכסי אביהם אינה נעשית על ידי זכייה בכל חפץ וחפץ בנפרד, אלא זוכים ברשות הממונית של אביהם, וממילא זוכים גם בכל מה שנמצא

ברשותו.

ולכן חפציו של אדם הנמצאים במקום שאינו מקום הפקר נחשבים כברשותו, וזכו בהם יורשיו.

57. אמנם בימינו אחר תקנת הגאונים שמטלטלין משתעבדים לכתובה ולבעל חוב, אפילו אם יתפוס בביתם ממש תועיל תפיסתו. ראשונים.

58. הקשה הריטב"א, הרי לפי אוקימתא זו מבואר לכאורה, שלדעת רבי יוחנן ההלכה כרבי טרפון אפילו לכתחילה, ואם כן מדוע הקשה לריש לקיש בלשון "עשית כשל תורה", שמשמעה — רק בדיעבד אם פסקו כרבי טרפון אין חוזרים אבל לכתחילה ההלכה כרבי עקיבא? ולכך פירש הריטב"א — הלכה כרבי עקיבא

אתו — באו לדון — לקמיה דר' יוחנן,
אמר להו: שפיר תפסותה!

וכשיטתו לעיל, שבדיעבד אם נפסק הדין
כרבי טרפון אין מוציאים מיד התופס. וכאן,
כיון שכבר תפסוה חשיב כדיעבד, ואין
מוציאים מידם. תוספות. (59)

אתו לקמיה דרבי שמעון בן לקיש, אמר להו:
זילו אהדרו! כדעת רבי עקיבא, שלא מועילה
תפיסה אחר מיתה.

חזרו ואתו לקמיה דרבי יוחנן, אמר להו: מה
אעשה? שבנגדי [היינו אדם השקול כמוני]
חלוק עלי, ומבטל אני את דעתי מפניו. הרי
שחזר בו רבי יוחנן והודה לדברי ריש לקיש.
(עפ"י התוספות ר"ד).

מעשה שהיה בהחוא בקרא דיתמי, [רועה
בהמות של יתומים] דתפסי בעלי חובות
תורא [שור] מיניה.

בעל חוב אמר — מחיים תפיסנא ליה.
כלומר, תפסתיו בחובי עוד בחיי האב.

והבקרא אמר — לאחר מיתה תפסיה. ולא
מועילה תפיסתו, אפילו לדעת רבי טרפון,
כיון שכבר היה ברשות היתומים.

אתו לקמיה דרב נחמן, אמר ליה רב נחמן

ומר [היינו ריש לקיש] סבר — הלכה כרבי
עקיבא אפילו מרבו, ולכן החזיר ריש לקיש
את הדין להיות כרבי עקיבא.

ואיבעית אימא — דכולי עלמא סברי, הלכה
כרבי עקיבא רק מחבירו, ולא מרבו.

והכא, בהא קמיפלגי: מר [היינו רבי יוחנן]
סבר — רבי טרפון רבו הוה. ואם כן ההלכה
כרבי טרפון.

ומר [היינו ריש לקיש] סבר — רבי טרפון
חבירו הוה, ואם כן ההלכה כרבי עקיבא.

ואיבעית אימא — דכולי עלמא סברי שרבי
טרפון חבירו הוה.

והכא, בהא קמיפלגי: מר [היינו ריש לקיש]
סבר — "הלכה" איתמר. כלומר, מקובלנו
שהלכה כרבי עקיבא מחברו. ואם טעה הדיין
ופסק כרבי טרפון, דינו כטעה בדבר משנה
וחזר.

ומר [היינו רבי יוחנן] סבר — "מטין"
איתמר. כלומר, מקובלנו רק שמטים את
ההלכה להיות כדברי רבי עקיבא, אבל אם
כבר נפסק הדין כר"ט אינו חוזר.

קריביה [קרובין] דר' יוחנן היו נושים
בפלוגי, ומת, ותפוס הנושים פרה דיתמי
שהייתה מונחת בסימטא, בפרעון חובם.

הלכו לדון במקום אחר ונפסק להם הדין שם
כרבי טרפון. ולכן חשיב כדיעבד ואין מוציאים
מידם.

והריטב"א כתב — שמדובר אחרי שכבר
טבחו ואכלו את הפרה, ולכן חשיב כדיעבד ואין
מוציאין מידם.

מחבירו איתמר, אבל מרבו לא איתמר בפירוש,
אלא כך שמענו. אבל אין זה טועה בדבר משנה
אלא נחשב כטועה בשיקול הדעת, ואינו חוזר.
ולעולם אף לרבי יוחנן ההלכה כרבי עקיבא
לכתחילה.

59. אך הרא"ש כתב — שמדובר במקרה שכבר

לרועה: האם אית לך סהדי (60) דתפסיה (61)?

אמר ליה הרועה: לאו.

אמר ליה רב נחמן: מגו (62) דיכול הבעל חוב למימר, "לקוח הוא בידי", מכיון שאין לנו עדות שבא השור לידו בגזלנות, יכול נמי למימר, "מחיים תפיסנא ליה" (63).

ומקשינן: והרי אמר ריש לקיש: הגדרות [היינו בעלי חיים שדרכם ללכת ממקום למקום, ונקראו גדרות מלשון "גדרות צאן". רש"י.] אין להן חזקה. ואם תפסם אחד, ויש

לחברו עדים שהיו שלו בעבר, אין התופס נאמן לומר לקוחים הם בידי, כיון שיש לחוש — שמא הלכו מעצמם ובאו אליו. עד שיביא עדים או שטר על המכירה.

ואם כן אף בנידון דידן, אין הבעל חוב יכול לומר "לקוחים הם בידי", ושוב אין לו מיגו להאמן בטענת "מחיים תפיסנא ליה"?

ומשנינן: שאני תורא, דמפירה לרועה. ואינם הולכים מעצמם ממקום למקום. ואם נמצאו בידו ודאי קנאם, כיון ש"אחזוקי איניש בגנבי לא מחזקינן" (64).

שתפס לאחר מיתה נאמן הבעל חוב במיגו שהיה אומר "החזרתיו לך".

אך התוספות סברו שסוגיין עוסקת במקרה שראו את השור אצל הבעל חוב, ואז אינו יכול לטעון "החזרתיו לך". ולכן אין צריך עדים שתפס לאחר מיתה.

62. ויש להקשות, מדוע נזקק הבעל חוב למיגו, הרי הוא כעת המוחזק, וטוען שהייתה תפיסתו כדין, קודם מיתת האב, ואם כן המוציא מחברו עליו הראיה?

וכתב הרא"ש — כל מקום שהתופס טוען שבאה לידו בלא דעת בעלים, לאו טענה מעלייתא היא, ולא נאמן עליה בלא מיגו. כיון שאי אפשר לומר עליה כעת "אחזוקי איניש בגנבי לא מחזקינן" — אחר שראינו שחטף.

63. ועיין רשב"א שדן האם מחוייב הבעל חוב להשבע שבועת היסת לבקרא, או שמא אינו נשבע כיון שהיתומים הם שתובעים ממנו שבועה, וטענתם טענת שמא היא. ואין נשבעים על טענת שמא.

64. והעירו הראשונים — שלא בכל שור הדין

60. הר"ן גרס — "אית לך עד", משום שאין הרועה צריך שני עדים, אלא הוא עצמו מצטרף להעיד.

אך הריטב"א והרשב"א ועוד ראשונים כתבו שאין הבקרא מצטרף לעדות כיון שהוא נוגע, משום שלפי דברי הבעל חוב יהיה על הבקרא לשלם את השור, כיון ששומר שכר הוא וחייב בגניבה ואבידה.

והקשה הפני יהושע — אם הבקרא משלם, נמצא שתפס הבעל חוב את ממונו של הבקרא, ולקתה מידת הדין בכך?

ותירץ — מכיון שאם הבקרא היה מודה לבעל חוב שתפס את השור קודם מיתת האב לא היה מתחייב לשלם, כיון שהועילה תפיסתו על פי דין, והכא התחייב לשלם משום שלפי דבריו היה הבעל חוב גזלן. נמצא שפיו מחייבו ולא הבעל חוב.

61. וכתבו התוספות — אין גורסים: "אית לך סהדי דלאחר מיתה תפסיה", כיון שאפילו אם אין עדים שתפסו לאחר מיתה, שוב אין לבעל חוב מיגו דלקוח, כיון שהעידו בו שתפס.

אך התוספות ר"ד גרס "אית לך סהדי דלאחר מיתה תפסיה". וכתב הריב"ש שאם אין עדים

דבי נשיאה, תפוס אמתא דיתמי מסימטא.
[אנשי בית הנשיא, תפסו שפחה של יתומים
מסימטא בעבור חוב אבי היתומים].

יתיב ר' אבהו, ור' חנינא בר פפי, ור' יצחק
נפחא, ויתיב רבי אבא גבייהו. ודנו במקרה
זה.

אמר לחו ר' אבהו לבי נשיאה: שפיר
תפסיתוה. כדעת רבי טרפון, שתפיסה לאחר
מיתה מועילה.

אמר לחו ר' אבא: וכי משום דבי נשיאה
נינהו, מחנפיתו להו? [וכי משום שמבית
הנשיא הם, מתחנפים להם לפסוק שלא
כהלכה? !]

והא דון דייני בר' טרפון, ואהדריה ריש
לקיש עובדא מינייהו. כדלעיל. ואם כן הלכה
כרבי עקיבא שלא מועילה תפיסה אחר
מיתה⁽⁶⁵⁾.

וכן היה מעשה, באדם ששמו יימר בר חשו,
הוא מסיק [נושה] ביה זוזי בההוא גברא.

שכיב, [נפטר אותו אדם] ושביק ארבא.
[השאיר אחריו ספינה בנהר].

אמר ליה יימר לשלוחיה: זיל, תפסה ניהליה!
[לך ותתפסנה עבורי].

אזל השליח, ותפסה.

פגעו ביה [פגשוהו, את השליח] רב פפא
ורב הונא בריה דרב יהושע. שהיו אף הם
נושים באותו אדם.

אמרו ליה: את, תופס לבעל חוב במקום
שחב לאחרים, כיון שעל ידי תפיסתך יגרע
חלקנו.

ואמר רבי יוחנן: התופס לבעל חוב במקום
שחב לאחרים —

לא קנח⁽⁶⁶⁾! ואם כן אין בכחך לתפוס את פג-א
הספינה עבור יימר.

באו רב פפא ורב הונא ותפסוה אינהו, מיד
השליח, לפרעון חוב שהיה להם על הלוח.

הוציאו רב פפא ורב הונא את הספינה מידו
של השליח.

רב פפא — מימלח מלוחי, [הנהיגה בעוגן
שלה, בתוך הנהר], ורב הונא בריה דרב
יהושע — ממתח לה באשלא [משכה בחבליה
משפת הנהר שהייתה ברשות הרבים].

מר [רב פפא] אמר — אנא קנינא לה לכולה:
כיון שהנהגת העוגן עדיפה ממשירת החבל.

ומר [רב הונא] אמר — אנא קנינא לה לכולה:
כיון שמשירת החבל עדיפה.

65. וסבר רבי אבא שעבד דינו כמטלטלין, ואין
נפרעים ממנו.

ואמנם למאן דאמר "עבדא כמקרקעי דמי"
בעל חוב גובה ממנו. אך מסקנת הסוגיא בכבא
בתרא (קכח) שאין גובים מן העבדים. תוספות.

66. במסכת בכא מציעא (דף י' ע"א) כתב רש"י

כן, אלא רק היכן שבאמת היה מנהג אותה העיר
למסור את השורים לרועי בקר.

אמנם יש מהראשונים שכתבו, שאין צריך
שיהיה מנהג כל אותה העיר כך, אלא מספיק
בכך שמנהגו של הבקרא היה כך, שלא היה נותן
לשוורים ללכת ללא השגחה.